

Şükrü Kaya (1883-1959)

Devlet ve siyaset adamı Şükrü Kaya, 1883 yılında İstanköy'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İstanköy İlkokulu, Midilli İdadîsi ve Galatasaray Sultanîsi'nde yaptı. Galatasaray Sultanîsi'nde okurken aynı zamanda Hukuk Mektebi'ne devam etti. 1908 yılında Paris'e gitti ve yüksek öğrenimini 1912'de Paris Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. 1912-1913 yıllarında Hariciye Nezareti Ticaret İşleri Kâtipliği, 1913'te Edirne Merkez Sulh Hakimliği, Edirne Merkez Mahkemesi Başhakimliği yaptı. Aynı yıl Mülkiye Müfettişliği'ne geçti. 1914-1916 yılları arasında İzmir'deki Rum göçünü denetleme görevinde bulundu. İskân-ı Muhacirin ve Aşair Müdürlüğünden sonra 1916-1918 arasında Mülkiye Müfettişi olarak Anadolu ve Irak'ta çalıştı. Mütareke Döneminde İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nde dış ilişkiler bölümünde görev yaptı. Şubat 1919'da tutuklandı ve 28 Mayıs 1919'da 66 arkadaşıyla beraber Malta'ya sürüldü. 6 Eylül 1921 günü 16 arkadaşıyla Malta'dan kaçarak, Avrupa'ya gitti. Bir süre İtalya ve Almanya'da kaldıktan sonra Anadolu'ya geçerek, Kurtuluş Savaşı'na katıldı. I. Lozan Konferansı'nda danışmanlık yaptı. Kısa bir süre İzmir Belediye başkanlığında bulundu. 1923'te Halk Fırkası'ndan Mentеше (Muğla) Milletvekili seçildi. 1924'te İsmet Paşa Hükümeti'nde Tarım Bakanlığı, 1924-1925 Fethi Bey kabinesinde Dışişleri Bakanlığı ve 1927-1938 yıllarında İçişleri Bakanlığı görevlerinde bulundu. Atatürk Dönemi'nde Tevfik Rüştü Aras'tan sonra en uzun süre bakanlık yapan kişidir. 1936-1938 arasında bakanlık görevinin yanı sıra CHP Genel Sekreterliği görevini de üstlendi. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığının ağırlaşması üzerine yerine kimin geçeceği sorunu gündeme geldi. Şükrü Kaya ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olmasını engellemek için ona Amerikan elçiliği görevini teklif ettiler. İnönü'nün bu görevi kabul etmemesi üzerine, erken seçim kararıyla İnönü'yü saf dışı bırakmaya çalıştılar. Ancak Atatürk'ün vakitsiz ölümüyle İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçildi. Böylece Kaya ve Aras'ın siyasi hayatları sona erdi. Şükrü Kaya, 11 Kasım 1938'de İçişleri Bakanlığı ve CHP Genel Sekreterliği görevlerinden ayrıldı. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olduğu dönemde 11 yıl İçişleri Bakanlığı yapan Şükrü Kaya, her zaman Atatürk'ün emrinde ve izinde olmuştur. Kemalist ideolojinin teorisyenlerinden olmamakla birlikte, görev süresi boyunca en önemli uygulayıcılarından biridir. Atatürk'ün her alanda yaptığı ve gösterdiği yeniliklerin ve inkılâpların ulusun istikbâliyle alâkalı olduğu ve birbirlerinden ayıramayacağı düşüncesini her söylevinde dile getirmiştir. Halk için halk ile el ele vererek Türk tarihinin en müşkül dönemini aşan Atatürk'ün kurduğu rejimi, "halkın, halk için ve halk tarafından idaresi" olarak tanımlayan Kaya, toplumun ve devletin modernleşmesi, milletin huzur ve refahını sağlayacak olan Kemalist ideolojinin halka aktarılması için çalışmıştır. Siyasetin yanı sıra yazarlık da yapan Şükrü Kaya'nın çeşitli makaleleri, bilim ve edebiyat alanında çevirileri vardır. Cumhuriyet gazetesinde bir süre köşe yazarlığı yapmıştır. 1927-1937 yılları arasındaki söylevleri ve yazıları "Sözleri, Yazıları 1927-1937" adıyla Ekrem Ergüven tarafından derlenmiştir. (İstanbul,1937,

Cumhuriyet Matbaası). Ayrıca Daniel De Foe'dan Robinson Crouse (1923), Henri Berau'dan Şişko (1924), Charles Rist ve Charles Gide'den Günümüze Kadar İktisadi Mezhepler Tarihi (1927), Bukley'den Eski Yunan Masalları ve Mathiez'den Fransız İhtilali (1950) adlı eserleri dilimize çevirmiştir. 1935-1938 yıllarındaki söylevlerinin bir bölümü, Türkçe ve Fransızca broşür olarak yayımlanmıştır. Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşlarından, devlet ve siyaset adamı Şükrü Kaya, 1959 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Binnur KURT

KAYNAKÇA

Dâhiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Söylevi, CHP Genel Sekreterliği, Ankara 1937.

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Ed. Ahmet İnel, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

ŞİMŞİR, Bilal, **Malta Sürgünleri**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1985.

Şükrü Kaya, Sözleri, Yazıları 1927-1937, Der. Ekrem Ergüven, Cumhuriyet Matbaası İstanbul 1937.

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, 6. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1983.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sukru-kaya-1883-1959/?pdf=3348> adresinden erişilmiştir